

HERMENEVTIKA IN POJMOVNOST V BITNOZGODOVINSKEM MIŠLJENJU*

1. Mišljenje v hermenevtičnem odnosu

251

Bitnozgodovinsko mišljenje izhaja iz imanentne premene fundamentalno-ontološkega, tj. transcendentno-horizontalno zastavljenega vprašanja biti. Biti-tu, *Da-sein*, v *Biti in času* pomeni: bit $>tu<$ -ja. Ta bit je eksistenca, medtem ko $>tu<$ imenuje razprtost, *Erschlossenheit*, vendar ne samó razprtost eksistence, temveč obenem tudi razprtost vse biti neeksistirajočega, netubitnostnega bivajočega. Sámó razprtost eksistence imenujemo sebstveno-eksistencialno razprtost. V njej je eksistenca, ko razumeva, od-maknjena v horizontalno razprtost. Ker to od-maknjenje tvori smisel ekstatičnega, lahko govorimo o sebstveno-ekstatični in horizontalni razprtosti. Sebstveno-eksistencialno razklenjena je eksistenca – v prvi vrsti – v svojih fundamentalnih bitnih načinih zasnutosti [*Geworfenheit*] v ta $>tu<$ in v zasnavljanje [*Entwerfens*] tega $>tu<$. Ob izvrševanju zasnutega zasnavljanja eksistirajoče sebstvo prestopa bivajoče v smeri horizontalne razprtosti biti bivajočega, iz katere eksistirajoče sebstvo razume bivajoče, do katerega se zadržuje kot to, kar je in kakor je. To prestopanje v horizont izpolnjuje smisel transcendiranja. Transcendentno-horizontalno razklenjeni $>tu<$ (razprtost) je resnica biti nasploh oziroma v celoti. V

* Teksti v tem bloku so predavanja s seminarja na Oddelku za filozofijo Univerze v Milanu, ki ga je organiziral prof. dr. Alfredo Marini v marcu leta 2004.

fundamentalni ontologiji je s tem resnica biti zajeta transcendentalno-horizantalno.

Do imanentne premene in prehoda v bitnozgodovinsko mišljenje pride prek izkustva, da ima eksistencialna zasnutost v >tu< svoje poreklo v nasnavljanju [*Zuwerfen*] same resnice. K temu izkustvu pa spada tudi to, da nasnavljajočo se resnico biti sólo zaznamuje bistveni karakter jasnine oz. razkrivanja in skrivanja – skrivanja predvsem kot tistega, iz česar se na končne načine godi vse razkrivanje in jasnenje. Skrivanje pa se godi tudi kot samo-skritje in samo-odtegotvanje resnice kot neskritosti biti. Za to bitnozgodovinsko izkustvo ključno mesto v *Prispevkih k filozofiji* se glasi: »Skok je izvršitev zasnutka resnice biti¹ v smislu premaknjenja v odprto, na ta način, da se snovalec zasnutka izkusi kot zasnuti, tj. kot do-goden prek biti.«² Nasnavljanje resnice biti za eksistirajoči zasnutek je označeno ko do-godevanje, *Er-eignen*. Gre za do-godevajoči nasnutek za iz njega do-godeni zasnutek.³ Nasnutek se imenuje do-godevajoč, ker iz njega nasnavljajoča se bit človeka postane »godnost biti«.⁴ Korespondenca do-godevajočega nasnutka in do-godenega zasnutka je *dogodje*, Ereignis. V dogodju si sopripadata resnica biti in biti-tu kot bit >tu<-ja. Do-godevajoči nasnutek Heidegger imenuje tudi raba, *Brauchen*, ker resnica biti za svoje godenje [*Geschehen*], za svoje bistvovanje, rabi do-godeni zasnutek iz biti-tu. Do-godeno nasnavljanje se imenuje tudi *pripadanje* resnici biti: »Bit rabi človeka, da lahko bistvuje, in človek pripada biti, da lahko izvršuje svojo skrajno dolocitev kot biti-tu.«⁵ Naprotje dogodevajočega se nasnutka in dogodenega zasnutka oz. rabe in pripadanja je dojeta kot *nihaj v drugo smer*, oz. kot »obrat v dogodju«.⁶ Ta obrat dogodevajočega se nasnutka in dogodenega zasnutka se potem izkaže za temeljno strukturo bitnozgodovinskega mišljenja in se [takó] razlikuje od transcendence in horizonta kot strukture fundamentalnoontološkega mišljenja.

252

¹ Besedo *Seyn*, b i t, in njene izpeljanke pišem razprto. Prim. Phainomena 21–22 (1997), str. 320.

² »Der Sprung ist der Vollzug des Entwurfs der Wahrheit des Seyns im Sinne der Einrückung in das Offene, dergestalt, daß der Werfer des Entwurfs als geworfener sich erfährt, d.h. er-eignet durch das Seyn.« V: Martin Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*. Skupna izdaja, 65. zv., izd. F.-W. v. Herrmann. V. Klostermann, Frankfurt ob Majni, 3. izdaja 2003, str. 239.

³ »Es ist der er-eignende Zuwurf für den daraus er-eigneten Entwurf.«

⁴ »[...] zum Eigentum des Seyns«. M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie*, str. 263.

⁵ »Das Seyn braucht den Menschen, damit es wese, und der Mensch gehört zum Seyn, auf daß er seine äußerste Bestimmung als Da-sein vollbringe.« M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie*, str. 251.

⁶ »Kehre im Ereignis«. M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie*, str. 407.

Razgrnjenje transcendentno-horizontalno zajete tubiti, ki razume bit, se v *metodološkem* pogledu vrši kot *hermenevtična fenomenologija*. Kot *fenomenologija* je to mišljenje izrecno dopuščanje videnja bit razumevajočega biti-tu na njem samem in od njega sem, ki se kaže od sebe sem.⁷ *Logos* te fenomenologije, dopuščanje videnja od sebe sem, ima smisel *razlage, hermeneúein*. V njem »se razumetju biti, ki sodi k tubiti sami, *oznanijo* samolastni smisel biti in temeljne strukture njene lastne biti.«⁸ Razlaganje, *Auslegen*, to hermenevtično fenomenološkega mišljenja, se vrši kot *oznanjanje*, Kundgeben. Razumetje biti, ki predfenomenološko neizrecno vedno že eksistira, se fenomenološko izrecno razlaga kot eksistenca v svojih sebstveno-ekstatično razprtih eksistencialnih temeljnih strukturah, kot horizontalno razprti smisel biti netubitnostnega bivajočega in kot horizontalno razprti bitni načini neeksistirajočega bivajočega. Hermenevtična fenomenologija biti tega >tu< se godi kot *samo-razlaga* eksistirajočega razumetja biti, kot prevedba neizrecnega bitnega razumetja v izrecno bitno razumetje. Ta samo-razlaga se vrši kot *oznanjanje* samega sebe, kot *sámo-oznanitev*.

Kaj se zgodi s hermenevtično fenomenologijo ob prehodu k bitnozgodovinskemu oz. dogodnozgodovinskemu mišljenju? Ne odpovemo se fenomenološkemu, pa tudi hermenevtičnemu ne, temveč oboje obdržimo, in sicer tako, da se deleži te imanentne premene. Besedilo *Pogovor iz govovice*⁹ nam osvetli hermenevtično-fenomenološki karakter bitnozgodovinskega mišljenja. Da bomo lahko interpretirali več mest, ki se v besedilu nanašajo na hermenevtično dogodnozgodovinskega mišljenja, začnemo s pregnantno določitvijo tega, kar bitnozgodovinsko mišljenje je. Najdemo jo v sedeminšestdesetem razdelku razprave *Premislek*, ki je naslovljen *Mišljenje biti*: »Bit sama do-gaja miš-

253

⁷ »Als *Phänomenologie* ist dieses Denken ein ausdrückliches Von-ihm-selbst-her-sehen-lassen des an ihm selbst und von ihm selbst her sich zeigenden seinsverstehenden Da-seins.«

⁸ »Dem zum Dasein selbst gehörigen Seinsverständnis der eigentliche Sinn von Sein und die Grundstrukturen seines eigenen Seins *kundgeben*.« M. Heidegger, *Sein und Zeit*. M. Niemeyer, Tübingen, 15. izdaja iz leta 1979, str. 37; *Skupna izdaja*, 2. zv. str. 50. Izd. F.-W. v. Herrmann. V. Klostermann, Frankfurt ob Majni 1977. Prim. *Bit in čas*, SM, Ljubljana, 1997, str. 65.

⁹ M. Heidegger, *Aus einem Gespräch von der Sprache*. V: *Unterwegs zur Sprache*. G. Neske, Pfullingen 1959, str. 83–155. *Skupna izdaja*, 12. zv., str. 79–146. Izd. F.-W. v. Herrmann. V. Klostermann, Frankfurt ob Majni, 1985. Citiral bom po samostojni izdaji. Pageine najдете tudi na robu *Skupne izdaje*. Prim. *Na poti do govovice*, Slovenska matica 1995, str. 86–161.

¹⁰ »Das Seyn selbst er-eignet das Denken in die Geschichte des Seyns, in Jenes, daß das Seyn Er-eignis ist. So wird das Denken zum seynsgeschichtlichen.« M. Heidegger, *Besinnung*, *Skupna izdaja*, 66. zv., izd. F.-W. v. Herrmann. V. Klostermann, Frankfurt ob Majni, 1997, str. 209.

ljenje v zgodovino biti, v to, da je bit *do-godje*. Tako mišljenje postane bitno zgodovinsko.«¹⁰ Takó kot je fundamentalnoontološko mišljenje sámo odlikovani in izrecni način, kako se vrši transcendirajoče zasnuti zasnutek, tako se zdaj tudi bitnozgodovinsko mišljenje vrši kot izrecno do-godeno zasnavljanje tistega, kar se nasnavlja kot jasneč-skrivajoča se bit. Takó označeno bitnozgodovinsko mišljenje že razkriva svoj *fenomenološki* karakter. Fenomen, to, kar se na njem samem kaže od njega samega sem, je do-godevajoča bit sama. Mišljenje zmore misliti le to, kar se mu kaže iz do-godevajoče biti. Bit, ki se tako kaže, pa je treba sprejeti v miselni zasnutek in jo razgrniti, raz-preti. Miselni zasnutek se vrši kot izrecno dopuščanje videnja tistega, kar se, dogodevajoč kaže. Resnica biti se godi le v soigri do-godevajočega se nasnutka in iz tega do-dogodenega zasnutka.

To fenomenološko bitnozgodovinskega mišljenja pa je obenem tudi njegov *hermenevticni* karakter. Kako je zajeto tisto hermenevtično dogodnozgodovinskega mišljenja? Tako kot v metodološkem, sedmem paragrafu *Biti in časa* Heidegger tudi tu poseže po grškem glagolu *hermeneúein*. Vseeno pa odnos tega glagola do samostalnika *hermeneús* upričujoči drugače in ga poveže s imenom boga *Hermesa*. Ta je božji sel, ki prinaša naznanilo usodja. Tako nastopi beseda naznanilo, *Botschaft*, ki bo postala temeljna beseda pri karakterizaciji temeljne hermenevtične poteze v bitnozgodovinskem mišljenju. Prva določitev hermenevtičnega se glasi: »... *hermeneúein* je tisto podajanje, ki prinaša oznanilo, kolikor zmore slišati naznanilo.«¹¹ Hermenevtično mišljenje biti je *podajanje, ki prinaša oznanilo*, to oznanilo pa mišljenje prejme iz poslušanja naznanila. Kot v fundamentalni ontologiji je tudi tu govor o oznanilu, vendar ne o oznanjanju, *kundgeben*, temveč o *prinašanju* oznanila, *Kunde bringen*. V premeni oznanjanja v prinašanje se jasni premena hermenevtičnega v bitnozgodovinskem mišljenju.¹² Novo je tudi *poslušanje* naznanila. Medtem ko transcendentalno-horizontalno mišljenje neizrecno bitno razumetje, ki ga je treba izvršiti, prevaja v modus izrecnosti in s tem izrecno-pojmovnemu bitnemu razumetju *oznanja* to, kar je kot netematsko bitno razumetje vedno že treba izvršiti, pa bitnozgodovinsko mišljenje *poslušá* vsakokrat dogodevajoči se nasnutek biti. Ta nasnutek je tisto *naznanilo*, o katerem mišljenje v svojem za-

254

¹¹ »[...] *hermeneúein* ist jenes Darlegen, das Kunde bringt, insofern es auf eine Botschaft zu hören vermag.« M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 121. Prim. *Na poti do govovice*, str. 125.

¹² »Im diesem Wandel vom Geben zum Bringen deutet sich der Wandel des Hermeneutischen im seinsgeschichtlichen Denken an.«

snavljanju prinaša oznanilo. Naznanilo je hermenevtična oznaka za dogodevajoči se nasutek. Poslušanje naznanila in prinašanje oznanila o slišnem naznanilu je hermenevtični karakter mislečega zasnavljanja.

Tisto hermenevtično v bitnozgodovinskem mišljenju je »prinašanje naznanila in oznanila.«¹³ S tem sta hermenevtično zajeta oba odnosa dogodja, ki nihata drug proti drugemu. Mišljenje biti je nastanjeno v »hermenevtičnem odnosu«,¹⁴ v odnosu do nanj naslovljenega naznanila in v odnosu zasnavljajočega prinašanja oznanila o slišnem naznanilu. Hermenevtični odnos mišljenja do biti pove, da je bit »rabljena v svojem bistvu«, da »pripada ... rabi«, ki »terja« mišljenje.¹⁵ Gre za taisto rabo iz dogodja, s katero smo označili dogodevajoči se nasutek. Dogodevajoči se nasutek kot raba terja mišljenje kot »prinašanje oznanila« in kot »ohranjanje naznanila«, ohranjanja nasnutega in misleč zasnutega naznanila, tj. resnice biti v ubesedenem [*worthaften*] pojmu.

Mišljenje je »nastanjeno v odnosu«, ki se imenuje »hermenevtični odnos, ker prinaša oznanilo onega naznanila.«¹⁶ Mišljenje je nastanjeno v odnosu dogodevajočega se naznanila do sebe, iz katerega prejema to, kar je treba misliti, kar – ko snuje, raz-pira in ohranja – kot »oznanilo tistega naznanila« spravlja v pojem. Dogodevajoče se naznanilo »terja« mišljenje, s tem da mu to mora misleč »odgovarjati«, da bi v tem odgovarjanju »pripadalo« dogodevajočemu se naznanilu.¹⁷ Odnos naznanila do mišljenja je odnos nagovora, usmerjenega na mišljenje, zato da bi mišljenje odgovarjalo naznanilu, temu, kar je, dogodevajoč se, nasuto. Le v ustreznem odgovarjanju dogodevajočem se nasutku se lahko godi neskritost biti. Bitnozgodovinsko mišljenje bistveno sodeluje pri godenju resnice biti, vseeno pa gre za delež, ki si ga to mišljenje ne daje samo, temveč mu je [ta delež] dan iz naznanila, iz nagovora ali prigovora, iz dogodevajočega se nasnutka.

¹³ »[...] das Bringen von Botschaft und Kunde«. M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 122. Prim. *Na poti do govovice*, str. 126.

¹⁴ »[...] hermeneutischen Bezug«. M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 122. *Na poti do govovice*, str. 127.

¹⁵ »[...] in seinem Wesen gebraucht«, »gehöre [...] in einen Brauch«, »[...] beansprucht«. M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 125. Prim. *Na poti do govovice*, str. 130.

¹⁶ »[...] steht in einem Bezug«, »der hermeneutische, weil er die Kunde jener Botschaft bringt«. M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 136. Prim. *Na poti do govovice*, str. 141.

¹⁷ »[...] als die Kunde jener Botschaft«, »beansprucht«, »zu entsprechen«, »zu gehören«. M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 136. Prim. *Na poti do govovice*, str. 141.

¹⁸ »[...] der Botengänger der Botschaft«. M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 136. *Na poti do govovice*, str. 141.

Ker mišljenje prejema naznanilo iz dogodevajočega se nasnutka, ki ga, ko misli, prinaša kot oznanilo, je bitnozgodovinsko mišljenje »glasnik naznanila.«¹⁸ Mišljenje kot *glasnik* prinaša oznanilo vsakokrat dogodevajočega se naznanila. Vsakokratno naznanilo, nasnuto, ki se vsakokrat dogodeva, so vsakokratni »namigi tistega naznanila.«¹⁹ Samo če je bitnozgodovinsko mišljenje pozorno na te *namige* in če jih prevzema v misleči zasnutek ter jih v njem razvija, lahko zavlada namigujoča se resnica biti.

Hermenevtično prinašanje oznanila vedno in vselej slišane naznanila – to glasništvo je treba bitnozgodovinskemu mišljenju »jamčiti«²⁰ iz dogodevajočega se naznanila. To pa »rabi« hermenevtično glasništvo, s tem ko poslušajočemu–razumevajočemu mišljenju »prigovarja«²¹ razkrivajoč-skrivajočo se resnico biti za zasnvljajoče razgrnjenje. Hermenevtični odnos bitnozgodovinskega mišljenja je »razmerje naznanila in glasništva.«²² To razmerje je tisti proti-nihaj v dogodju, obrat med dogodevajočim se naznanilom in iz njega dogodenim glasništvom. Zato naše besedilo izrecno govori še o »dogodju naznanila.«²³ Tu je beseda »dogodje« izrečena primarno v pogledu na dogodevajoči se odnos, ki pa v igro ne stopa brez iz njega dogodenega odnosa.

256

Namigovalno dogodevajoče se naznanilo je dojeto tudi kot to »trajajoče« in to kot »jamčeče.«²⁴ Jamčilno je naznanilo v svojem dogodevajočem se nasnutku. To vsakokrat zajamčeno je neki zgodovinski način razkrivanja ali jasnjenja, ki je kot takó zajamčen snujoče raz-prt. Nasnuti jasnilni način resnice biti »rabi« mišljenje kot »glasnika«,²⁵ potrebuje misleči zasnutek, brez katerega zajamčeno naznanilo ne more vladati. Zajamčeni, dogodevajoč se nasnuti in do-

¹⁹ »[...] Winke jener Botschaft«. M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 146. *Na poti do govorice*, str. 125.

²⁰ »[...] gewährt [...]«, M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 153. *Na poti do govorice*, str. 159.

²¹ »[...] braucht [...]«, »[...] zuspricht [...]«, M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 153. *Na poti do govorice*, str. 159.

²² »[...] Verhältnis von Botschaft und Botengang«, M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 153. *Na poti do govorice*, str. 160.

²³ »[...] Ereignis der Botschaft«, M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 153. *Na poti do govorice*, str. 160.

²⁴ »[...] Während [...]«, »[...] Gewährende [...]«, M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 155. *Na poti do govorice*, str. 161.

²⁵ »[...] als Botengänger [...]«, M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 155. *Na poti do govorice*, str. 161.

godeno zasnuti način jasnjenja resnice biti je ta >tu< iz biti-tu. Medtem ko je v transcendentalno-horizotalnem načinu gledanja resnica biti odklenjena kot transcendentalno-horizotalni >tu< tega biti-tu, je v bitnozgodovinski tirnici pogleda taisti >tu< dogodevajoč se nasnuti in dogodeno zasnuti zgodovinski način jasnjenja dogodevajoče se resnice biti.

K hermenevtičnemu pa spada tudi to, kar je bilo poprej, v *Biti in času*, povzdignjeno kot *hermenevtični krog*. Zato mora naše bitnozgodovinsko besedilo spregovoriti tudi o tem krogu. Načelno hermenevtični krog pove, da vsako razlagalno razumevanje že prihaja iz razlagalčevega predrazumetja. Krog je kroženje med razumetjem razlaganja in njegovim predrazumetjem. To kroženje se »dogaja povsod v hermenevtičnem« in s tem tudi v »razmerju med naznanilom in glasništvom.«²⁶ Mišljenje se je, da bi lahko izvršilo zasnavljanje, že moralo »približati« naznanilu. Da bi zmoglo kaj takega, pa že mora »prihajati od naznanila.«²⁷ Kroženje potemtakem zaigra med poslušajočim približevanjem in venomer že prihajanjem od nagovorjenosti po naznanilu. Za Heideggra pa ostane vprašljivo, ali »predstava pripoznanega kroženja«²⁸ zmore zadovoljivo naznačiti hermenevtični odnos. »Govor o nekem krogu« namrec ves čas ostaja »v ospredju«,²⁹ saj gre za besedo s področja, ki je hermenevtičnem odnosu tuje. »Kroženje« med hermenevtičnim predrazumetjem in hermenevtičnim zasnovanim in razlagalnim razumetjem lahko zadovoljivo označimo samó iz dogodja samega: kot obračajoce se godenje, kot *obračanje* med dogodevajočim se naznanilom in dogodenim glasništvom. O tem beremo v *Prispevkih k filozofiji*: »Obrat, ki bistvuje v dogodju, je skriti temelj vseh drugih [...] obratov, krogov in kroženj (prim. npr. [...] krog v raz-umevanju)«. ³⁰ Her-

²⁶ »[...] überall im Hermeneutischen« [...]», »[...] Verhältnis von Botschaft und Botengang [...]« M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 150. *Na poti do govorice*, str. 157.

²⁷ »[...] zugegangen sein [...]«, »[...] schon von der Botschaft herkommen [...]« M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 150. *Na poti do govorice*, str. 159.

²⁸ »Vorstellung des anerkannten Kreisens«; M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 150. *Na poti do govorice*, str. 157.

²⁹ »[...] die Rede von einem Zirkel [...]«, »[...] vordergründig [...]« M. Heidegger, Aus einem Gespräch von der Sprache, str. 151. *Na poti do govorice*, str. 157.

³⁰ »Die im Ereignis wesende Kehre ist der verborgene Grund aller anderen [...] Kehren, Zirkel und Kreise (vgl. z. B. [...] den Zirkel im Ver-stehen)« M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, str. 407. Glede fenomenološko-hermenevtičnega karakterja bitnozgodovinskega mišljenja prim. tudi. F.-W. v. Herrmann, *Weg und Methode. Zur hermeneutischen Phänomenologie des seinsgeschichtlichen Denkens & Pot in metoda. O hermenevtični fenomenologiji bitnozgodovinskega mišljenja*. Založba Klostermann, Frankfurt ob Majni, 1990.

menevtični odnos se odigrava kot obračanje, v katerem se odnos dogodevajočega se naznanila do mišljenja preobrne v odnos dogodenega mišljenja do naznanila in obratno. Iz odnosa dogodevajočega se naznanila do mišljenja to [mišljenje] prejema svoje predrazumetje od tega, kar je treba misliti. Tako dogodeno mišljenje se samo izvršuje v poslušanju predrazumetega kot razlagajočega zasnavljanja in ohranjanja tega, kar je, dogodevajoč se, nasnuto.

S tem se naznani tudi že to, kar je Heidegger – v svoji prvi obravnavi hermenevtičnega – imenoval *hermenevtična situacija*. Naznačujejo jo tri strukture: *predimetje, preduvid in predzajetje*, Vorhabe, Vorsicht in Vorgriff. Ta hermenevtična situacija doloca tudi hermenevtični odnos med naznanilom in glasništvom. Tu se naznanilo izkaže kot vsakokratno predimetje [*Vorhabe*] bitnozgodovinskega mišljenja, ki se imenuje tudi preddanost [*Vorgabe*], kolikor je preddanost preddana dogodevajočem se nasnutku. Bitnozgodovinsko mišljenje prisluškuje *predimetju* naznanila in se izvršuje kot *preduvid* tega, po čemer se lahko nasnuje iz predimetja, in se vzdržuje v *predzajetju* pojmovnosti, ki je črpana iz nasnute zasnavnanosti.

258 2. Bitnozgodovinski pojem kot zajem

Z nazadnje povedanim smo se že dotaknili vprašanja o *pojmovnem karakterju* pojmovnosti [Begriffsscharakter der Begrifflichkeit] v bitnozgodovinskem mišljenju. Odgovor na to vprašanje dobimo iz sedemindvajsetega razdelka, znotraj pred-pogleda *Prispevkov k filozofiji*, ki je naslovljen: *Začetno mišljenje (pojem)*. Kakšnega karakterja bitnozgodovinski pojmi ne morejo imeti, nam pove mesto iz sedeminšestdesetega razdelka *Premisleka*, ki je naslovljen *Mišljenje biti*. Tu beremo: »Le v zasnavljajoči utemeljitvi biti-tu-ja in le kot to zmore bitnozgodovinsko mišljenje obenem vsakič misliti ‚tudi‘ bit samo, tj. se snovati-proti prestajanju dogodja kot v tem področju zasnavljanja zasnuto. Iz tega že postane jasno, da bistvo mišljenja ni več logično, tj. ni dobljeno iz ozira na izjavo o bivajočem. Njegov pojem se bržkone določa iz temeljnega izkustva, da razumevanje biti spada v resnico biti same.«³¹ Iz tega odlomka

³¹ »Nur in der entwerfenden Gründung des Da-seins und als diese vermag das seynsgeschichtliche Denken zugleich ‚auch‘ je das Seyn selbst zu ‚denken‘, d.h. sich als diesen Entwurfsbereich geworfenes dem Ausstehen des Ereignisses entgegenzuwerfen. Hieraus wird schon deutlich, daß das Wesen des Denkens nicht mehr logisch, d.h. im Hinblick auf die Aussage über Seiendes gewonnen ist. Sein Begriff bestimmt sich vielmehr aus der Grunderfahrung der Zugehörigkeit des Verstehens des Seins in die Wahrheit des Seyns selbst.« M. Heidegger, *Besinnung*, str. 210.

lahko povzamemo dvojje: prvič, kakšnega bistva bitnozgodovinski pojem nima, in drugič, kam moramo gledati, da lahko pozitivno določimo karakter bitnozgodovinskega pojma. Ker bitnozgodovinsko mišljenje ni nikakršno izrekanje o bivajočem z ozirom na njegovo bit, bitnozgodovinski pojmi niso nikakršne kategorije biti. Bitnozgodovinsko mišljenje bržkone misli godenje resnice biti kot dogodje, in to tako, da to samo, kot mišljenje, spada v dogodje. Da bi lahko lastni pojmovni karakter dogodnozgodovinskega mišljenja zajeli pozitivno, moramo biti pozorni na to, da »razumevanje biti spada«, tj., za nas mišljenje biti, »v samo resnico biti«.

S tako usmeritvijo pogleda se bomo posvetili že omenjenemu navedku iz *Prispevkov k filozofiji*, kjer najprej beremo: »Ostrina upovedovanja v tem mišljenju in preprostost oblikujoče besede se merita ob pojmovnosti, ki vsako prazno ostroumje zavrača kot puhlo vsiljivost.«³² Bitnozgodovinska pojmovnost podpira ostrino upovedovanja in preprostost oblikujoče besede, ki jo dobi zgolj v pogledu in iz pogleda na stvar, ki jo je treba misliti. Kaj pa je to, kar je treba pojmiti? »Pojmljeno je to, kaj je tu, edinole in vselej, treba pojmiti – bit – vselej zgolj v skladu njenih fug.«³³ Te fuge so enake šestim področjem bistvovanja resnice biti iz *Prispevkov k filozofiji*: bistvovanje resnice biti kot odzven zaprečene resnice biti v bitni pozabi bivajočega, kot igra drugače začenjajočega se in prvozačenjajočega se bistvovanja biti k nam, kot miselno-raz-pirajoči skok v dogodje, kot utemeljevanje resnice biti kot biti-tu, kot prihodnje varuhe resnice biti in kot prikázanje poslednjega boga v bistvovanju dogodja. Vsa ta področja godenja biti kažejo strukturo sopripadnosti resnice biti in biti-tu-ja, strukturo naproti zanihujoče se pripadnosti mišljenja biti v samo resnico biti.

259

Glede na to pripadnost lahko zdaj določimo pojmovni karakter bitnozgodovinskega pojma: »Tu je pojem izvorno ‚zajem‘.«³⁴ Preden pojasnimo, kaj ‚zajem‘, ‚*Inbegriff*‘ tu pozitivno pomeni, moramo najprej odvrniti utečeni pomen te besede. »Za-jem tu nikdar ni nekakšno za-jemanje v smislu rodovnega zaobjemanja.«³⁵ Rodovni zajem lahko tvorimo le v odnosu do bivajočega, ki ga

³² »Die Schärfe des Sagens in diesem Denken und die Einfachheit des prägenden Wortes messen sich an einer Begrifflichkeit, die jeden bloßen Scharfsinn als leere Zudringlichkeit abweist.« M. Heidegger, *Beiträge zu Philosophie*, str. 64.

³³ »Begriffen wird, was hier einzig und immer zu begreifen ist, das Seyn je nur in der Fügung seiner Fugen.« M. Heidegger, *Beiträge zu Philosophie*, str. 64.

³⁴ »Begriff ist hier ursprünglich ‚*Inbegriff*‘.« M. Heidegger, *Beiträge zu Philosophie*, str. 65.

³⁵ »In-begriff ist hier nie das Ein-begreifen im Sinne der gattungsmäßigen Umfassung.« M. Heidegger, *Beiträge zu Philosophie*, str. 65.

razdelimo po vrstah in rodovih. Bitnozgodovinski ‚za-jem‘ pa ni usmerjen na bivajoče, ampak na bit, natančneje na pripadnost mišljenja biti, ki jo je treba misliti. V tem smislu je rečeno, da je bitnozgodovinski zajem »najprej in vselej navezan na strnjenje obrata v dogodju, ki ga spremlja.«³⁶ Zajem je strnjenje dogodevajoče se resnice biti in v resnico biti spadajočega tj. dogodenega mišljenja. V bitnozgodovinskem pojmu je pojmljen obrat od dogodevajoče se biti in dogodenega mišljenja. Bit in njena resnica zase nista brez mišljenja in mišljenje ni brez biti, ki je dogodila mišljenje. Bitnozgodovinski pojem upošteva oba nasprotnostna odnosa dogodja.

»Zajemnost«, »Inbegrifflichkeit« lahko »nakažemo prek odnosa, ki ga ima vsak bitni pojem kot *pojem* – tj. v svoji resnici – do biti-tu in s tem do nastanjenosti zgodovinskega človeka.«³⁷ Tu je zelo jasno in pregledno rečeno, kaj zajem pomeni. Vsak bitnozgodovinski pojem je zajem, zato ker ima vsak bitni pojem odnos do biti-tu. V vsakem bitnozgodovinskem pojmu sta bit in biti-tu strnjena, resnica biti in bit >tu<-ja, ta pa je nastanjena v resnici biti in je zato imenovana nastanjenost. Nastanjenost pa je druga beseda za eksistenco. Vsak pojem resnice biti ima odnos do eksistence, najprej do eksistirajočega mišljenja, ki kot tako miselno raz-pira pojmljeno resnico biti. Vseeno pa –tako kot resnica biti vključuje tubitnostno nastanjenost, pa resnica biti obratno tudi vključuje nastanjenost. Sedemindvajseti razdelek *Prispevkov k filozofiji* se sklene z razjasnjujočim stavkom: Zajem »meni to iz nastanjenosti prihajajoče, notrinskost obrata v jasnino skritje povzdigujoče védenje.«³⁸ Zajemni pojem je tisto védenje, ki povzdigne notrinskost obrata med dogodevajočo se bitjo in dogodenim mišljenjem v »jasneče se skrivanje«. »Jasneče se skrivanje« imenuje

260

³⁶ »[...] zuerst und immer bezogen auf den mitgehenden Zusammengriff der Kehre im Ereignis.« M. Heidegger, *Beiträge zu Philosophie*, str. 64.

³⁷ »Inbegrifflichkeit [kann] angezeigt werden durch den Bezug, den jeder Seinsbegriff als *Begriff*, d.h. in seiner Wahrheit, zum Da-sein hat und damit zur Inständigkeit des geschichtlichen Menschen. M. Heidegger, *Beiträge zu Philosophie*, str. 64.

³⁸ »[...] meint das aus der Inständigkeit kommende und die Innigkeit der Kehre in die lichtende Verbergung hebende Wissen.« M. Heidegger, *Beiträge zu Philosophie*, str. 65. Glede zajemajočnosti bitnozgodovinskega pojma prim. tudi moj spis *Die zarte, aber helle Differenz. Heidegger und Stefan George ŕ Nežna, a svetla diferenca. Heidegger in Stefan George*. V. Klostermann, Frankfurt ob Majni 1999, str. 312. Prim. tudi P.-L. Coriando, *Die »formale Anzeige« und das Ereignis. Vorbereitende Überlegungen zum Eigencharakter seinsgeschichtlicher Begrifflichkeit mit einem Ausblick auf den Unterschied von Denken und Dichten ŕ »Formalna naznaka« in dogodje. Pripravljajoče premišljanje glede lastnega karakterja bitnozgodovinske pojmovnosti v pogledu na razliko mišljenja in pesnjenja*. V: Heideggerstudies. Duncker & Humblot, Berlin 14. zv. (1988), str. 27–43.

ubesedenost pojma. V ubesedeno oznanjenem pojmu je mišljena resnica biti *rešena* v njenem odnosu do zasnavljajočega se mišljenja in mišljenje v svojem zasnavljajočem odnosu do resnice biti *skrito*, verborgen, v pomenu *krito*, geborgen, rešeno. Ubeseeno kritje pojmljenega pojmljeno ohranja in ga *jasni* v obnovljenem miselnem obratu k njemu.

Prevedel Aleš Košar